

Ocena pracy doktorskiej
mgr. Jana Kucy
pt. „Warunki codziennego bytowania na przełomie XIX/XX wieku
i w okresie I wojny światowej w Jarosławskim”,
Rzeszów 2017, ss. 516.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska dotyczy jednego z ciekawszych wątków z dziejów Galicji, jakim jest wpływ przemian cywilizacyjnych na zmiany w obrębie życia codziennego na przełomie XIX i XX w. Zagadnienie to Autor chciał przebadać na przykładzie miasta Jarosławia oraz powiatu jarosławskiego. Wybór tego regionu jest bardzo trafny, gdyż Jarosław był jednym z największych miast Galicji, co dostrzegano już na przełomie XVIII i XIX w. W badanym okresie miasto to przeżywało okres dynamicznego rozwoju. Nie bez znaczenia jest również fakt, iż sam Jarosław, jak i cały powiat jarosławski, leżały na przedpolu twierdzy Przemyśl. Skutkowało to m.in. tym, że w mieście ulokowano silny garnizon wojskowy, a po wybuchu I wojny światowej Jarosławskie stało się terenem intensywnych działań wojennych. Wybór powiatu jarosławskiego jako przedmiotu badań stworzył więc przed Autorem możliwość ukazania codzienności miasta i wsi w warunkach pokoju oraz w warunkach wojny.

Ten właśnie problem jest dla Autora – jak się wydaje – wiodący, co wprost wyartykułował we wstępie do pracy (s. 6: „celem głównym rozprawy jest pokazanie codziennego bytowania mieszkańców powiatu jarosławskiego w określonych ramach czasowych”). Zauważyć jednak należy, że Doktorant nie jest do końca przekonany do takiego ujęcia problemu, gdyż w dalszej części wstępu rozszerza obszar badań o dodatkowe elementy, tj. wpływ przemian społeczno-gospodarczych na „codzienne bytowanie mieszkańców”. Przy czym pojęcie przemiany społeczno-gospodarcze rozumie bardzo szeroko, mieszcząc w nim m.in. sytuację społeczno-polityczną, przemysł i rolnictwo, infrastrukturę miejską, oświatę, sprawy wyznaniowe (s. 13).

Ramy czasowe rozprawy obejmują okres przełomu XIX i XX w. oraz I wojnę światową. W tej kwestii Autor również nie był konsekwentny, przynajmniej jeśli chodzi o datę początkową. W tytule rozprawy jest bowiem mowa o przełomie XIX i XX w., we wstępie zaś o roku 1867 jako umownej dacie nadania autonomii dla Galicji. W tym samym miejscu we wstępie (s. 5) deklaruje też, że badaniami obejmuje okres autonomii, podczas gdy w poszczególnych rozdziałach zasadniczo koncentruje się głównie na przełomie XIX i XX w.

Baza źródłowa

Badania dotyczące życia codziennego mieszkańców Jarosławia i powiatu jarosławskiego Autor oparł o kilka rodzajów materiałów źródłowych. Ich trzon stanowiły materiały archiwalne, przechowywane m.in. w Archiwum Państwowym w Przemyślu, Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu i Archiwum Muzeum Kamienica Orsettich w Jarosławiu. Oprócz tego kwerenda prowadzona była także w archiwach klasztornych, parafialnych, szkolnych, a także w archiwach i bibliotekach innych instytucji. Jak się wydaje, głównym zamysłem Autora było zgromadzenie jak największej ilości informacji dotyczących badanego terenu.

Drugi rodzaj materiałów źródłowych to pamiętniki, wspomnienia i relacje. Autor wykorzystał kilkadziesiąt wspomnień wydanych drukiem, kilka pozostających w maszynopisie oraz kilkanaście relacji ustnych.

Doktorant sięgnął również po źródła drukowane, w tym w szczególności zbiory praw, przewodniki i historyczne opisy Jarosławia i okolic, szematyzmy i kalendarze, a także wykazy statystyczne i skorowidze. Kwerendą objęto także prasę, w tym głównie tytuły ukazujące się w samym Jarosławiu (ogółem 16 tytułów).

Czytając wstęp do rozprawy oraz zawartą na jej końcu bibliografię, można odnieść wrażenie, iż kwerenda była dogłębna i wszechstronna. Uważniejsza lektura kolejnych rozdziałów pracy burzy jednak to ogólne odczucie. Jak się wydaje, Autor nie wykorzystał wszystkich materiałów zawartych w zespole Akta miasta Jarosławia (Archiwum Państwowe w Przemyślu). Spostrzeżenie takie nasuwa się zwłaszcza przy lekturze rozdziału dotyczącego stanu sanitarno-zdrowotnego Jarosławia na przełomie XIX i XX w. (rozdział II.2). W tym wypadku Doktorant co prawda korzystał z protokołów posiedzeń miejskiej komisji sanitarnej, ale całkowicie pominął inne materiały, jak np. akta dotyczące zdrowia publicznego i akcji porządkowo-sanitarnej (sygn. 183-189).

Brak jest także śladów wykorzystania materiałów z archiwów zagranicznych, mających kluczowe znaczenie dla wyświetlenia sytuacji ludności powiatu jarosławskiego. Chodzi tu szczególnie o przechowywane w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie akta dotyczące zniszczeń wojennych i odbudowy Galicji (m.in. fond 191: Krajowy Urząd Odbudowy, fond 672: Sekcja Odbudowy Miejscowości, fond 680: Okręgowa Dyrekcja Odbudowy). Dokumentacja ta ma szczególne znaczenie w kontekście rozprawy, dlatego, że Autor bardzo dużo miejsca poświęca kwestii wpływu wojny na życie mieszkańców.

Należy również zauważyć, iż mgr Jan Kuca nie przedstawił wyczerpującego omówienia wykorzystywanych w pracy źródeł. Za takie omówienie trudno uznać zdawkowe wyliczenie nazw archiwów i niektórych zespołów archiwalnych (s. 12-13). Brakuje też omówienia zawartości

przebadanych akt, jak również ich krytyki. Gdyby w pracy znalazła się charakterystyka wykorzystanych materiałów archiwalnych, część przedstawionych tu uwag być może byłaby bezprzedmiotowa.

Za duży błąd uważam także brak bliższego omówienie wykorzystanych w pracy relacji ustnych. Sam fakt sięgnięcia po tego typu źródła jest jak najbardziej pozytywny, ale Autor powinien dokładnie określić, kim był rozmówca oraz kto i kiedy przeprowadził z nim wywiad lub spisał rozmowę. Ta kwestia jest o tyle ważna, że od I wojny światowej mija właśnie 100 lat. Powstaje więc pytanie o wiarygodność relacji. W obecnym kształcie brak jest wystarczających informacji do oceny ich walorów merytorycznych.

Literatura przedmiotu

Zgromadzoną bazę źródłową Autor uzupełnił o obszerną literaturę. Oczywiście główny jej trzon stanowią wydawnictwa dotyczące historii lokalnej, zwłaszcza dziejów Jarosławia i miejscowości wchodzących w skład powiatu jarosławskiego. Na uznanie zasługuje szerokie wykorzystanie publikacji wydawanych w „Roczniku Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia” i innych wydawnictwach regionalnych. Chcąc uzyskać szerszą orientację w problematyce dziejów Galicji i przebiegu I wojny światowej, doktorant sięgnął także po opracowania ogólne, dotyczące m.in. sytuacji politycznej, militarnej, czy przemian społeczno-gospodarczych. Dość często Autor posiłkował się także literaturą opisującą życie codzienne miast i wsi, w tym także w innych częściach ziem polskich. Myślę tutaj o pracach m.in. J. Hoff, G. Hryciuka, A. R. Kaczyńskiego, czy R. Renz.

W obszernym wykazie literatury brakuje jednak kilku najnowszych publikacji, które z pewnością ułatwiłyby Doktorantowi poruszanie się w omawianej problematyce. W pierwszej kolejności wymienić tu należy m.in. prace Tomasza Kargola pt. *Odbudowa Galicji ze zniszczeń wojennych w latach 1914-1918* (Kraków 2012) oraz Tomasza Pudłockiego „*Iskra światła czy kopcąca pochodnia? Inteligencja w Przemysłu w latach 1867-1939* (Kraków 2009). Obie te monografie rzucają nowe światło na kilka ważnych zagadnień, jak np. skala zniszczeń wojennych i udział państwa w odbudowie Galicji oraz życie codzienne inteligencji. Gdyby Autor sięgnął po te prace, uzyskałby szersze możliwości porównawcze oraz mógłby poszerzyć swoją wiedzę na temat dostępnych źródeł.

Konstrukcja rozprawy

Ponad 500-stronicowa rozprawa doktorska Jana Kucy składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, zakończenia, bibliografii i aneksu. Rozdział I ma charakter wprowadzający – Autor postanowił w nim dokonać charakterystyki powiatu jarosławskiego na przełomie XIX i XX w., przy czym obszerną część tego rozdziału stanowi omówienie przebiegu działań wojennych w rejonie Jarosławia w latach 1914-

1915. W rozdziale II, zatytułowanym „Życie codzienne ludności cywilnej w czasie pokoju”, zamierzano zaprezentować trzy główne zagadnienia: zmiany układu przestrzennego miast powiatu, typ zabudowy, warunki mieszkaniowe i ubiór; warunki sanitarne i stan zdrowotny ludności; pożywienie mieszczan i chłopów. Rozdział III Doktorant zamierzał poświęcić na charakterystykę życia codziennego ludności cywilnej w czasie wojny (wojenne mieszkania i ubiory, choroby i straty ludności, problemy aprowizacyjne oraz stosunek władz austriackich do ludności cywilnej). Kolejne trzy rozdziały miały odnosić się do nowoczesnego spojrzenia na problem codzienności, dlatego Autor chciał je poświęcić kolejno zagadnieniom pracy, nauki w szkole oraz życia religijnego. Zgodnie z przyjętym planem, w rozdziale IV, poświęconym pracy, znaleźć się miały następujące kwestie: przemysłowcy, rzemieślnicy i kupcy; inteligencja; ziemia – źródło utrzymania i dochodu; praca pod znakiem wojny; wojenne zmiany w życiu społeczności wiejskich; praca pod kontrolą państwa. W rozdziale V, zatytułowanym „W szkolnej ławie”, wyodrębniono cztery problemy: szkolnictwo ludowe; warunki nauki i pracy w szkołach na przełomie XIX i XX wieku; wojenne losy szkół; organizacje wspierające działalność szkół. Rozdział VI, poświęcony życiu religijnemu, Doktorant podzielił na dwa podrozdziały: bogactwo i różnorodność życia religijnego (omówienie trzech głównych wyznań: łacińskiego, unickiego i izraelickiego) oraz pożoga wojenna i odbudowa ze zniszczeń. Ostatni, VII rozdział, miał opisywać żołnierską codzienność, przy czym Autor wyróżnił tu cztery elementy odpowiadające etapom życia żołnierskiego w czasie wojny (mobilizacja, front, chowanie poległych, powrót z frontu do domu).

W przyjętym przez Autora planie rozprawy, mającym odzwierciedlenie w następujących po sobie rozdziałach, widać pewien głębszy zamysł. Jak się wydaje, chciał on przedstawić cztery główne elementy składające się na obraz codzienności w powiecie jarosławskim: warunki bytowania (przestrzeń miejska i wiejska, warunki mieszkaniowe i sanitarne, ubiór i wyżywienie) oraz codzienność pracy, nauki i praktyk religijnych. Zagadnienia te miały być ujęte w dwóch przedziałach czasowych: w dobie pokoju i w warunkach wojny.

Plan ten uznać należy za dobrze przemyślany i logiczny, dający dużą szansę na ukazanie rzeczywistego obrazu życia codziennego oraz wykazanie zmian, jakie w tym zakresie spowodowała wojna światowa. Problem polega jednak na tym, że Autorowi nie do końca udało się te ambitne cele zrealizować. Trudności w tym zakresie widać już w samym układzie rozdziałów: warunki bytowania w czasie pokoju i wojny przedstawiono w dwóch oddzielnych rozdziałach, podczas gdy w przypadku codzienności pracy, nauki i praktyk religijnych takiego formalnego podziału nie ma.

Zasadniczy problem nie leży jednak w układzie rozdziałów, lecz w tym, jaka jest ich treść. I tutaj można mieć spore zastrzeżenia. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na to, iż poszczególne rozdziały, a także ich części składowe (podrozdziały) są bardzo nierówne: są fragmenty bardzo dobrze opracowane i udokumentowane źródłowo, ale są również części ogólnikowe lub wręcz niezwiązane z zasadniczym tematem rozprawy. I tak, w rozdziale II, opisującym życie codzienne ludności cywilnej w

okresie pokoju, bez wątplenia najlepszy jest podrozdział pierwszy. Zmiany układu przestrzennego Jarosławia i innych miast, charakterystyka zabudowy, wyposażenie mieszkań omówiono w sposób wyczerpujący. Bardzo dobrze scharakteryzowano też wyposażenie i funkcje mieszkania mieszczańskiego i żydowskiego. Drugi podrozdział, poświęcony warunkom sanitarnym i kwestii stanu zdrowotnego ludności jest z kolei ogólny i nierówny: niektóre kwestie omówione są bardzo pobieżnie (szpitale, ochrona zdrowotna, cmentarze, kanalizacja), inne dokładniej (straż ogniowa). Zupełnie pominięto zasady funkcjonowania służby lekarskiej i sanitarnej w 2. poł. XIX w. W tym podrozdziale widać bardzo mocno braki źródłowe, zwłaszcza niedostatek odniesień do akt miasta Jarosławia (zob. uwagi na temat podstawy źródłowej). Podobnie należy ocenić podrozdział trzeci, omawiający kwestie żywienia. Uderza w nim dysproporcja w opisie zwyczajów żywieniowych ludności wiejskiej i miejskiej; w przypadku wsi opis jest szczegółowy i wyczerpujący, w przypadku miast – zdawkowy i pobieżny.

Nierówny jest także rozdział III, w którym znaleźć się miała analiza życia codziennego ludności cywilnej w czasie wojny. Najbardziej udokumentowany źródłowo jest podrozdział trzeci, opisujący problemy aprowizacyjne w czasie wojny. W przypadku podrozdziału pierwszego (wojenne mieszkania i ubiory) tytuł nie odpowiada treści. W istocie Autor omawia tu problem uciążliwości wojny dla ludności cywilnej oraz zniszczenia w infrastrukturze mieszkaniowej. Brakuje logicznego powiązania między problemem zniszczeń wojennych a codziennym bytowaniem ludności (samo proste zrelacjonowanie wspomnień odnoszących się do trudów wojny nie może zastąpić rzeczowej analizy). W podrozdziale drugim (pod znakiem chorób i strat ludności) Doktorant generalnie koncentruje się na kwestii stanu higieniczno-sanitarnego Jarosławia i powiatu jarosławskiego w czasie wojny. Straty ludności w ogóle nie zostały omówione. W podrozdziale czwartym, zatytułowanym „Stosunek władz austriackich do ludności cywilnej”, w ogóle nie ma szerszej analizy polityki władz zaborczych wobec ludności w warunkach wojny. Tej analizy nie może zastąpić przytoczenie kilku przykładowych spraw karnych z 1915 r. przeciwko mieszkańcom, oskarżonym o obrazę majestatu lub podobne przestępstwa, surowo karane w warunkach wojennych.

Nie spełniają swojej roli także rozdziały IV, V i VI. W rozdziale IV („Praca”) praktycznie nie ma informacji o codzienności pracy. W to miejsce Autor charakteryzuje strukturę społeczno-zawodową ludności Jarosławia i powiatu jarosławskiego. W części drugiej, dotyczącej okresu wojny, autor próbuje odpowiedzieć na pytanie o skutki działań wojennych dla organizacji pracy w środowiskach miejskich i wiejskich, ale odpowiedź ta jest w istocie powtórzeniem zagadnień omawianych już w rozdziale III (uciążliwości wojny). W rozdziale V („W szkolnej ławie”) czytelnik odnajduje z kolei omówienie niektórych zagadnień dotyczących rozwoju oświaty. Kwestia tytułowa, czyli życie szkolne i oświatowe, poruszona została marginalnie. Charakterystyka rozwoju instytucjonalnego szkół i towarzystw oświatowych nie może zastąpić analizy roli i znaczenia tych instytucji w życiu codziennym

mieszkańców. Dokładnie ten sam problem występuje w rozdziale VI („W kościele, cerkwi i synagodze”). Najwartościowsze w tej części pracy są dwa fragmenty: opis życia codziennego proboszcza parafii rzymsko-katolickiej, sporządzony na podstawie wspomnień i ankiety zarządzanej przez władze diecezjalne oraz analiza wpływu wojny na życie duchownych i parafii (porządek nabożeństw, nowe obowiązki proboszczów, trudności aprowizacyjne, rekwizycje, zmiany obyczajów związanych z zawarciem małżeństw, rabunki).

Rozdział VII „Żołnierska codzienność” ma dość luźny związek z tematem pracy. Autor zapewne wyszedł z założenia, że skoro w Jarosławskim toczyły się zacięte boje, to warto zająć się kwestią życia codziennego żołnierzy. Wydaje się jednak, że bez tego rozdziału praca nic by nie straciła, tym bardziej, że znaczące jego fragmenty mają bardzo ogólny charakter i nie odnoszą się do sytuacji w Jarosławiu, czy w powiecie jarosławskim.

Przypisy, bibliografia, tabele, ilustracje

Rozprawa doktorska mgr. Jana Kucy zaopatrzona została w dość okazały aparat naukowy, na który składa się ponad 1500 przypisów, 41 tabel, 5 wykresów, ponad setka ilustracji, kilka map oraz licząca kilkaset pozycji bibliografia.

Przypisy sporządzone zostały w sposób poprawny, chociaż zdarzają się drobne potknięcia, jak np. błędy w nazwiskach autorów cytowanych prac (s. 389, przyp. 1232 – przekręcono nazwisko autora pracy *Żydowskie okręgi metrykalne i żydowskie gminy wyznaniowe w Galicji* (Kraków 1995), jest: Michalkiewicz, powinno być: Michalewicz).

Zdecydowanie więcej zastrzeżeń jest w odniesieniu do tabel i wykresów. W tym wypadku należy przede wszystkim wskazać, że brakuje ich spisu, a ponadto w niektórych miejscach są błędy w numeracji (s. 31, 63, 92, 324, 326, 329). Interpretację danych prezentowanych w tabelach i wykresach niekiedy utrudniają błędy w nagłówkach. W całej pracy jest kilka takich pomyłek, wymienię trzy najpoważniejsze:

- s. 63, tab. 8 [3] – tytuł tabeli nie oddaje zawartości; zamiast „Ludność Jarosławia w latach 1881-1910” winno być: „Przyrost ludności Jarosławia w latach 1881-1910”;
- s. 221, wykres 5 – błędny tytuł wykresu, jest: „Ceny artykułów w Sieniawie w latach 1914-1918 (w zestawieniu procentowym)”, powinno być: „Wzrost cen artykułów w Sieniawie w latach 1914-1918”; w obecnym kształcie wykres jest całkowicie nieczytelny, bo nie wiadomo, od czego jest liczony procent;
- s. 363-365, tab. 33, mająca obrazować liczbę wiernych rzymskokatolickich – rubryka 5 „% ludności dekanatu do ogółu wiernych” jest błędnie nazwana. W istocie autor podaje w niej procentowy udział wiernych z danej parafii (a także dekanatu) w ogólnej liczbie rzymskich katolików na terenie powiatu

jarosławskiego. Tego błędu autor nie popełnił w tab. 34 (s. 385-387) odnoszącej się do ludności greckokatolickiej.

Na plus Autorowi należy zapisać zamieszczenie w pracy fotokopii map (s. 25, 27, 52, 375). Powinien jednak doprecyzować ich opis. Nie wystarczy bowiem odesłać do strony <http://mapire.eu>, należy podać jakie mapy zostały wykorzystane (na tej stronie zamieszczono bowiem wiele różnych map).

Wiele do życzenia pozostawia bibliografia, która przygotowana została w sposób mało staranny. Potknięcia dotyczą głównie części dotyczącej źródeł rękopiśmiennych. Bibliografia nie zawiera szczegółowego wykazu wykorzystanych akt (np. Akta miasta Jarosławia), ma błędy w nazwach archiwów i bibliotek (np. w przypadku Muzeum Kamienica Orsettich – w bibliografii: Biblioteka Muzeum w Jarosławiu, w wykazie skrótów – Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich) oraz błędy w nazwach zespołów archiwalnych („Akta magistratu królewskiego miasta Jarosławia do 1918 roku” – nie ma takiego zespołu w AP w Przemyślu, jest zespół „Akta miasta Jarosławia” i taką nazwę autor podaje w wykazie skrótów; w przypadku zbiorów Muzeum Kamienica Orsettich: powinno być „Akta miasta Jarosławia” zamiast „Magistrat miasta Jarosławia”). W wykazie bibliograficznym pominięto też niektóre wykorzystane zespoły archiwalne, np. Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu i zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Przemyślu.

Język pracy

Rozprawa doktorska mgr. Jana Kucy napisana jest ładnym językiem, w sposób poprawny pod względem gramatycznym. Myśli formułowane są w sposób jasny i logiczny; słownictwo jest poprawne. Wszystko to powoduje, iż pracę czyta się bardzo dobrze.

Podsumowanie rozprawy

Zakończenie rozprawy jest dość skrótowe. Autor wychodzi od omówienia zmian cywilizacyjnych zachodzących na przełomie XIX i XX w. w samym Jarosławiu i innych miastach powiatu, zaznaczając, że miały one duży wpływ na zmianę stylu życia codziennego mieszkańców. Dostrzega również, że codzienność mieszkańców Jarosławia wyglądała nieco inaczej niż obywateli mniejszych miast: Pruchnika, Radymna i Sieniawy. Zauważa także, iż Wielka Wojna dla mieszkańców powiatu jarosławskiego była wydarzeniem niezwykle traumatycznym, mającym wielki wpływ na życie codzienne.

Wnioski końcowe

Oceniając rozprawę doktorską mgr. Jana Kucy rozważyć należy jej pozytywne i negatywne elementy. Za pozytywny element uznaję przede wszystkim to, że autor podjął się opracowania dość trudnego i zarazem ważnego dla społeczności lokalnej tematu badawczego. W toku prowadzonych kwerend archiwalnych i bibliotecznych udało mu się zgromadzić w sumie dość pokaźny materiał źródłowy pozwalający w sposób w miarę pełny poznać obraz życia społecznego Jarosławia i powiatu jarosławskiego w końcu XIX i na początku XX w., a także w okresie I wojny światowej. Podkreślić należy, że na tę bazę źródłową składają się nie tylko akta urzędowe i dane statystyczne, lecz także relacje prasowe i wspomnienia. Imponujący jest zbiór ilustracji (w tym pocztówek i zdjęć), jakie zamieszczono w pracy. Zgromadzenie tak dużej kolekcji materiałów ikonograficznych uważam za duże osiągnięcie Autora.

Pozytywnym elementem jest również podjęta przez Autora próba zmierzenia się z definicją „codzienności”. Analizując różne opinie historyków na ten temat, starał się on przyjąć własną interpretację tego pojęcia (s. 6-9).

Znaczącym osiągnięciem – choć Autor tego w sposób dość wyraźny nie wyartykułował – jest także wyświetlenie niektórych mniej znanych wątków z dziejów Jarosławia. Myślę tu przede wszystkim o określeniu roli miasta Jarosławia jako zaplecza kwaterunkowego dla garnizonu wojskowego (s. 78-79: świadczy o tym zakwalifikowanie Jarosławia do klasy płatników podatku czynszowego; co najmniej połowa domów przeznaczona była pod wynajem) oraz o bardzo dobrym scharakteryzowaniu przekształceń w obrębie przestrzeni miejskiej (rozdział II).

Słabe strony pracy (szerzej wykazane wyżej) to przede wszystkim stopniowe odchodzenie od głównego celu rozprawy. Jak się wydaje, wynika to z faktu, iż Autor przyjął zasadę, by zagadnienia dotyczące codzienności omówić na szerokim, ogólnym tle przemian społeczno-polityczno-gospodarczych. Nie jest to złe założenie, ale w tym konkretnym wypadku niejednokrotnie owo „tło” przekształciło się w wiodącą część rozważań. Nic więc dziwnego, że lektura kolejnych rozdziałów utwierdzała czytelnika, że Autor pisze o wszystkim co wie o Jarosławiu i powiecie jarosławskim na przełomie XIX i XX w., a problem życia codziennego schodzi na plan dalszy.

Zestawiając ze sobą dobre i słabe strony rozprawy, stwierdzić należy, iż te pierwsze wyraźnie przeważają, dlatego pracę doktorską mgr. Jana Kucy oceniam pozytywnie. Uważam, że rozprawa spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim i odpowiada warunkom określonym w ustawie o tytule i stopniach naukowych. Wnioskuje więc o dopuszczenie mgr. Jana Kucy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Krzysztof Ślesnicki